

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Syrien 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Den långvariga Syrienkonflikten gör att situationen för de mänskliga rättigheterna i Syrien är bland de allvarligaste i världen. Över 400 000 syrier har dödats sedan konfliktens utbrott. Närmare 4,8 miljoner har flytt landet och drygt 6,6 miljoner människor är internflyktingar. Över 80 procent av befolkningen lever idag i fattigdom, primärt i landets nordöstra delar.

Brott mot de mänskliga rättigheterna och kränkningar av den humanitära rätten förblir utbredda, storskaliga och i vissa fall systematiska. Under 2015-16 dokumenterades ett stort antal brott genomförda av regimstyrkor och väpnade grupper knutna till regimen. Dessa inkluderade brott mot rätten till liv, rätten till frihet från tortyr eller grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning, rätten till personlig säkerhet, rätten till fri rörlighet, rätten till mötes- och föreningsfrihet samt rätten till yttrandefrihet.

En rad icke-statliga aktörer är inblandade i den syriska konflikten. Många av dessa begår också allvarliga och omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna och den humanitära rätten. Denna rapport fokuserar i första hand på den syriska regimen eftersom denna aktör är medlem av Förenta Nationerna (FN) och part till de internationella konventioner som Syrien undertecknat.

2016 levde närmare en miljon personer under belägring, och ytterligare fyra miljoner i för hjälporganisationer svåråtkomliga områden. Regimens belägring av oppositionskontrollerade områden inskränker dramatiskt

civilbefolkningens rätt till tillfredsställande levnadsstandard. Belägring som militär taktik utgör brott mot den internationella humanitära rätten.

Konflikten fortsätter att urholka ett redan svagt rättsväsende. Domstolar är under den verkställande maktens kontroll och underlåter sig systematiskt att upprätthålla internationella normer för mänskliga rättigheter. Strafffrihet är fortsatt ett utbrett problem inom statsförvaltningen och säkerhetsapparaten. Säkerhetstjänsterna och säkerhetsstyrkorna står i praktiken utanför rättssystemet.

Utrymmet för civilsamhället att verka förblir begränsat i regimkontrollerade områden. Politisk aktivitet, bland annat från kvinnorättsorganisationer, som utmanar regimen innebär även fortsättningsvis stora risker för organisationer och enskilda. Många av dem som tillhandahåller livsnödvändig samhällsservice verkar i farliga miljöer och blev under det gångna året föremål för riktade attacker av regimstyrkor.

Det könsrelaterade våldet mot kvinnor och flickor har spridit sig till följd av konflikten. Rättsliga instrument som skyddar kvinnor förblir verkningslösa. Sexuella övergrepp begångna av regimstyrkor vid vägspärrar, liksom övergrepp mot kvinnliga fångar i landets förvar, inklusive tortyr och omänsklig behandling, rapporterades under året.

Barns möjlighet till utbildning fortsätter att försvåras i och med konflikten. Uppskattningsvis en av fyra skolor kunde under året inte användas eftersom de förstörts, användes som bostad för internflyktingar eller militära ändamål. Över två miljoner skolbarn i åldrarna 5- 17 går inte i skolan.

Diskriminerande attityder, tidiga äktenskap och barnafödande fortsätter att inskränka på flickors utbildning, särskilt på landsbygden, där avhopp bland kvinnliga elever förblir hög.

Statslösa kurder saknar rättigheter som syriska medborgare, inklusive flertalet kurder har.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällsstyrning

Konflikten i Syrien har ytterligare urholkat ett redan svagt rättsväsende. Rättssystemet är varken oberoende, effektivt och eller transparent. Det

förblir under kontroll av den verkställande makten och statsapparaten olik förgreningar. Rättegångar kan inte anses vara fria och rättvisa. Domare saknar immunitet och kan därför avskedas och åtalas. Det syriska advokatsamfundet kontrolleras i praktiken av myndigheterna.

Det finns utbredda anklagelser om omfattande korruption inom rättsväsendet.

Respekten för medborgares juridiska rättigheter är bristfällig. Rättsväsendet underlåter systematiskt att upprätthålla internationella normer för mänskliga rättigheter, enligt FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter. Det finns liten eller ingen kunskap om och respekt för mänskliga rättigheter inom säkerhetsapparaten och de rättsvårdande institutionerna. En verkkningsfull mekanism för undersökning av påstådda övergrepp saknas.

Parlament och regering saknar tillsyn över säkerhetsstyrkorna enligt konstitutionen.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Det syriska parlamentet består av 250 medlemmar. Även om parlamentet enligt konstitutionen utgör den lagstiftande församlingen, har det i praktiken endast en ceremoniell roll. Parlamentsledamöterna väljs vart fjärde år (senast 13 april 2016). Parlamentet domineras av Baathpartiet och dess allierade partier i den Nationella progressiva fronten (NPF) som tillsammans innehar 200 platser. Det enda inhemska oppositionspartiet som representeras i parlamentet är Folkfronten för förändring och befrielse (PFCL) som innehar fem parlamentsplatser. De återstående 45 platserna upptas av främst affärsmän, kulturpersonligheter samt krigsskadade och mödrar till stupade soldater. Kvinnor utgör drygt 13 procent av parlamentsledamöterna.

Presidenten, som också är överbefälhavare för de väpnade styrkorna och generalsekreterare för Baathpartiet, väljs direkt av folket. Presidenten väljs för en mandatperiod på sju år och den nu sittande presidenten kan förbli vid makten fram till 2028 enligt konstitutionen. Det senaste presidentvalet ägde rum den 3 juni 2014. Inhemska opposition, liksom den i diasporan, bojkottade valet som inte kunde genomföras i de delar av landet som stod under oppositionsgruppers respektive extremistiska gruppars kontroll. Enligt

officiella siffror röstade 88,7 procent av väljarna för den sittande presidenten Bashar al-Assad. Valdeltagandet uppges officiellt ha varit 73,42 procent. EU erkände inte valet, som man betraktade som illegitimt.

Presidenten utser vicepresidenterna, premiärministern och ministerrådet. Konstitutionen fastslår principen om maktindelning mellan statens verkställande, lagstiftande och dömande grenar. Samtidigt ger konstitutionen presidenten funktioner inom alla tre områden. I praktiken delas makten huvudsakligen mellan presidenten, militären, säkerhetstjänsterna samt privilegierade ekonomiska aktörer. Presidenten nominerar guvernörerna för landets 14 provinser. Lokala företrädare på kommunal nivå väljs vart fjärde år.

Utrymmet för politiska partier att verka förblir mycket begränsat, trots viss öppning 2011 då en ”partilag” gjorde det möjligheten att etablera politiska partier. Lagen har i praktiken inte lett till någon väsentlig förändring. Verklig opposition mot regimen tolereras inte.

Före konflikten vidtogs förberedande steg mot decentralisering. Decentraliseringsplanen genomfördes dock aldrig i sin helhet. Konflikten har skapat en viss grad av faktisk decentralisering i vissa områden.

Det civila samhällets utrymme

Det rättsliga utrymmet för civilsamhället att verka förblir ytterst begränsat i regimkontrollerade områden även om en viss grad av lättnader kan noteras för organisationer som arbetar inom politiskt mindre kontroversiella områden som att tillhandahålla grundläggande samhällsservice. Varje politisk aktivitet som utmanar regimen innebär stora risker för enskilda organisationer och deras medarbetare. Organisationer som trots riskerna förblir aktiva måste noggrant navigera gränserna för vad regimen tolererar.

Ministeriet för arbete och sociala frågor behandlar civilsamhällesorganisationers registreringsansökningar. Enligt flera uppgifter är det ytterst byråkratiskt komplicerat för organisationer att officiellt registrera sig. Ansökningar förblir ofta obesvarade. Beslutet ligger i praktiken hos säkerhetstjänsterna som också kartlägger de potentiella organisationernas grundare enligt Human Rights Watch. Ingen organisation kan utan ett godkännande samverka med eller ta emot finansiering från utlandet.

Ett stort antal civilsamhällsorganisationer, inklusive kvinnorrättsorganisationer, har sedan konfliktens början etablerats i områden utanför regimen kontroll. Organisationerna tillhandahåller företrädesvis humanitärt stöd, men arbetar även med frågor som rör lokal samhällsstyrning, övergångsrättvisa och mänskliga rättigheter, inklusive kvinnors rättigheter. Dessa kan verka utan registrering men är föremål för restriktioner och trakasserier främst i områden som kontrolleras av väpnade extremistiska grupper.

Många av de organisationer som tillhandahåller humanitärt stöd i aktiva stridsområden har under det gångna året utsatts för riktade angrepp eller varit föremål för attacker av regimstyrkor och väpnade extremistiska grupper.

Utländska organisationer har ytterst svårt att få tillstånd att verka i regimkontrollerade områden.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Syrien är statspart till ett antal internationella konventioner som förbjuder mord och summariska avrättningar, påtvingade försvinnanden, tortyr och andra former av misshandel och som skyddar fångar. Konstitutionen förbjuder godtyckliga frihetsberövanden och ger därutöver rättssäkerhetsgarantier. Den syriska straffrättslagen förbjuder tortyr, skyddar mänsklig värdighet, förbjuder användning av all form av tvång och frihetsberövanden under omständigheter som inte anges i lag.

Förekomsten av tortyr, godtyckliga gripanden liksom försvinnanden är idag utbredd i Syrien. Såväl FN:s oberoende undersökningskommissionen för Syrien som en rad människorättsorganisationer har i sina rapporter de senaste åren beskrivit förekomsten av dessa metoder. FN:s oberoende utredningskommission har dokumenterat dödsfall i förvar på grund av tortyr och misshandel samt omänskliga fängelseförhållanden, inklusive brist på mat och rent dricksvatten, liksom avsaknaden av adekvat sjukvård. Samma kommission angav i sin rapport från 2015 att kvinnor utsatts för våldtäkt och andra former av sexuellt våld av statsanslagna i fängelser. Barn har rapporterats underkastas samma villkor och övergrepp i förvar som vuxna.

ICRC har fått förbättrad tillgång till centrala fängelser men har ännu inte medgett tillträde till häkten, som bedöms utgöra den förvarstyp där tortyr, försvinnanden och dödsfall är vanligast förekommande.

Syrien förblir destinationsland för män, kvinnor och barn som utsatts för tvångsarbete och sexhandel. Ett ökat antal incidenter av människohandel rapporterades under 2015-16 i områden under icke-statliga aktörers kontroll, företrädesvis Isil/Daesh i Raqqa i norra delen av landet.

Isil/Daesh och Jabat Fateh al Sham (före detta Jabhat al-Nusra) är även ansvariga för andra systematiska och utbredda övergrepp, bland annat riktade artilleriangrepp mot civila, kidnappningar och avrättningar. Andra icke-statliga väpnade grupper gjorde sig även de skyldiga till allvarliga övergrepp, inklusive urskillningslösa attacker mot civila, användande av barnsoldater, kidnappningar, tortyr liksom förhindrandet av humanitära biståndsleveranser enligt Human Rights Watch.

Dödsstraff

Syrien har inte skrivit under det andra fakultativa protokollet om avskaffande av dödsstraffet, som enligt gällande syrisk lag kan utdömas. Offentliga avrättningar förekommer. För grova mord, sexuella övergrepp och sedlighetsbrott samt för vissa narkotikarelaterade och ekonomiska brott föreskriver lagen dödsstraff genom hängning eller arkebusering. I december 2011 antogs en lag om dödstraff för distribution och medhjälp till distribution av vapen i syfte att begå terrorbrott. Dödsstraff kan även utdömas i mål av politisk karaktär och vid brott mot lagen om ”opposition mot revolutionens mål” från 1964. Lag 49 från 1980 stadgar att medlemmar av det förbjudna Muslimska brödraskapet kan bestraffas med döden. Det finns ingen officiell information om antalet dödsdomar. Minimålder för dödsstraff är 18 år. Det förekommer ingen offentlig debatt om dödsstraffet. Dödsstraffet utfärdas och verkställs av domstolar som inte upprätthåller standard för rättvis rättegång.

På grund av våldsamheterna i landet har det varit svårt att få fram trovärdig information om tillämpningen av dödsstraff under de senaste åren.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

FN:s undersökningskommission för Syrien rapporterade under 2016 om den fortsatta förekomsten av påtvingade försvinnanden.

Människorättorganisationers uppskattningar av det totala antalet försvinnanden har sedan 2011 varierat kraftigt. FN anger att tiotusentals syrier rapporterats saknade och att deras försvinnanden skett under förhållanden som indikerar tvång. Enligt kommissionen var arresteringar av män i stridbar ålder som uppfattas vara associerade med oppositionsgrupper vanligast förekommande. Dessa arresteringar genomfördes vid bland annat vägspärrar och på sjukhus, i områden som är under regimen kontroll. Ett antal framstående politiska fångar förblir saknade.

Konstitutionen förbjuder godtyckliga gripanden och fängslanden, även om ett dekret från 2011 gör det möjligt för regimen att kvarhålla misstänkta upp till 60 dagar om misstanke om "terrorism och andra relaterade brott" föreligger. Human Rights Watch rapporterade att regimen fortsatte att använda terroristlagstiftning för att gripa och döma fredliga aktivister genom att anklaga dem för medhjälp till terrorism. Under året förekom rapporter om att säkerhetstjänsterna arresterat släktingar till efterlysta personer som ett sätt att pressa efterlysta att överlämna sig till myndigheterna.

Regimstyrkors belägring och beskjutning av oppositionskontrollerade områden har inneburit att civilbefolkningen inte har kunnat röra sig fritt. Enligt uppgifter från FN:s humanitära samordningsorgan (OCHA) levde närmare en miljon personer under belägringsliknande förhållanden under 2016.

Syriska myndigheter belägger regelmässigt människorättsförsvarare och politiska aktivister med utreseförbud för att förhindra att de deltar i konferenser eller möten utomlands. Resor till Israel är förbjudna. Syriska medborgare som misstänks ha besökt Israel kan ställas inför rätta.

Rättssäkerhet

Det finns i princip ett skydd för grundläggande fri- och rättigheter i konstitutionen och likhet inför lagen garanteras. Den verkställande makten vidtar dock en rad extraordinära åtgärder utan föregående beslut från rättslig instans. Till dessa åtgärder hör mötesförbud, personkontroll, beslagtagning av trycksaker, genomsökning av bostäder och företag, arrestering och så vidare.

Domstolarnas oberoende i förhållande till den verkställande makten är nästintill obefintligt. Det förekommer att advokater som tar sig an politiska

fall trakasseras av säkerhetstjänsterna eller beläggs med yrkes- och utreseförbud. Domarnas oberoende stadgas i konstitutionen, men medlemskap i Baathpartiet är i praktiken ett villkor. Det finns inga exempel på fall där rättsväsendet har utmanat beslut tagna av den verkställande makten.

Presidenten sitter i rättsväsendets högre råd (*Higher Council of Judiciary*) som administrerar rättsväsendet. Han sitter även med i högsta konstitutionsdomstolen (*Supreme Constitutional Court*) och utser dess fyra övriga medlemmar. Det syriska advokatsamfundet kontrolleras av myndigheterna. Det finns ingen fungerande mekanism för att undersöka påstått maktmissbruk. Ombudsmannainstitutioner saknas.

Rätten att betraktas som oskyldig till dess att man har blivit dömd anges i lagen. Åtalade har rätt att snabbt erhålla detaljerad information om anklagelser riktade mot dem, något myndigheterna i stor utsträckning inte efterlever. Rättegångar är offentliga med undantag för dem som innefattar ungdomar eller sexualbrott. Det finns ingen jury. Lagen ger åtalade i brottmål rätt till juridiskt ombud, som de på egen hand kan välja. Ombud har i praktiken endast nominell tillgång myndigheternas bevisföring. De kan presentera bevis och konfrontera anklagelser som presenterats mot deras klient. Den åtalade kan inte lagligen tvingas att vittna eller erkänna skuld. En rad internationella och lokala organisationer har dock rapporterat att tortyr eller hot från domare och åklagare även fortsättningsvis bidrar till falska erkännanden i syriska domstolar. Personer som döms kan överklaga sina domar till en appellationsdomstol och slutligen till kassationsdomstolen.

Den så kallade säkerhetsdomstolen avskaffades i 2011 men har i praktiken ersatts av antiterrorismdomstolen och andra militärdomstolar, som med åren behandlat alltfler ärenden som rör politiska mål och nationella säkerhetsintressen. Det rättsliga förfarandet i Syrien har i betydande grad satts ur spel och ersatts av utomrättslig godtycklighet.

Med undantag för familjerättsliga frågor finns formellt inga skillnader i mäns och kvinnors tillgång till rättsväsendet. Situationen för statslösa kurder är generellt svår, vilket också gäller tillgången till rättssystemet.

Amnestier (benådning) utfärdas av presidenten. Under 2016 rapporterade statliga medier att presidenten utlovat och utfärdat ”full amnesti” till väpnade oppositionsgrupper som lagt ned sina vapen och överlämnat sig till

myndigheterna. Bekräftade uppgifter om dessa amnestier, liksom om de personer som överlämnat sig till myndigheterna, saknas.

Straffrihet

Enligt FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter är straffrihet ett utbrett problem såväl inom statsförvaltning som inom säkerhetsapparaten och till regimen associerade miliser. Försvarsmaktens högsta organ har möjligheten att utfärda arresteringsorder för brott som begåtts av arméofficerare, medlemmar säkerhetsstyrkorna eller tullpolis. Militärdomstolar skulle då hantera dessa ärenden. Det fanns inga kända åtal eller domar mot personal ur någon av dessa yrkeskategorier för brott mot mänskliga rättigheter. Till de brottstyper som sällan bestraffas hör också mutbrott och annan ekonomisk kriminalitet. Korruptionen är omfattande och bidrar till att rättssystemet sätts ur spel. Det finns inga rapporterade statliga åtgärder för att reformera säkerhetsstyrkorna eller polisen.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Konstitutionen skyddar yttrande- och pressfrihet. I praktiken finns dock omfattande restriktioner. Enligt FN:s specialrapportör för Syrien löper individer som kritiserar regimen offentligt eller privat fortsättningsvis risk för olika typer av repressalier.

Medierna står under statlig kontroll. Självcensur är vanlig och direktcensur förekommer. Presslagen från 2001 öppnade för privata medier, men förbjuder publicering av information som anses kunna skada den ”nationella säkerheten, samhällets enighet, arméns säkerhet, respekten för landet och landets ära och den syriska ekonomin”. Journalister och publicister som bryter mot lagen riskerar fängelsestraff i upp till tre år och höga böter. Därtill har myndigheterna enligt gällande lagstiftning rätt att stänga tidningen eller förlaget i fråga. Lagen om Journalistförbundet slår fast att förbundet aktivt ska sträva efter att förverkliga Baathpartiets direktiv. Journalister måste i praktiken vara medlemmar i Journalistförbundet för att kunna arbeta. Det förekommer att journalister arresteras och utsätts för hot och trakasserier av säkerhetstjänsterna.

Allt färre utländska journalister verkar i Syrien på grund av svårigheterna att erhålla visum, risken att kidnappas av väpnade grupper samt begränsningar i rörelse- och rapporteringsfrihet.

Myndigheterna fortsätter även utöva omfattande kontroll över lokala tryckta medier och etermedier. Källskydd saknas och den journalist som vägrar att uppge sina källor riskerar strikta straff. Ett antal kvasi-oberoende tidskrifter publicerades under året, med ägare och producenter med nära kopplingar till statsmakten. Under 2014 började regimen tillåta en mycket begränsad användning av det kurdiska språket i statliga universitet, efter ett flera decennier långt förbud mot alla publikationer på kurdiska.

Statsmakten äger några radiokanaler, liksom de flesta lokala TV-bolag. Informationsministeriet övervakar noggrant alla radio- och TV-nyheter, liksom underhållningsprogram. Regimen blockerar vissa arabiska satellitkanaler. Regimkritiska trycksaker är förbjudna.

Internetanvändningen har ökat snabbt under de senaste åren. Internetkaféer har öppnat i de större städerna. Enligt Reportrar utan Gränser är Syrien ett av världens mest förtryckande länder gentemot internetanvändare. Internet kontrolleras av säkerhetstjänsterna. Tidigare blockeringen av Facebook, YouTube och Skype har hävts men alla medier och medieutövare står under övervakning. Många blockerade sidor associeras med oppositionen, kurdiska rörelser, muslimska organisationer, mänskliga rättigheter och vissa utländska nyhetsbyråer.

Syrien placerade sig på plats 177 i Reportrar utan gränser pressfrihetsindex för 2016.

Mötes- och föreningsfrihet

Även om konstitutionen skyddar mötes- och föreningsfrihet respekteras dessa friheter i begränsad omfattning i praktiken. Rapporter om våld mot fredliga demonstranter har sedan konfliktens utbrott varit återkommande. Oro för att utsättas för fysiskt och psykiskt våld är fortsatt utbredd bland personer som deltar i fredliga möten och sammanslutningar. FN:s särskilda rapportör för Syrien har återkommande rapporterat om övergrepp såsom godtyckliga frihetsberövanden och påtvingade försvinnanden av aktivister, liksom människorättsförsvarare och journalister.

Religions- och övertygelsefrihet

Syrien är ett land med flera religioner och religionsfriheten garanteras i konstitutionen. De olika religiösa samfundens existens och verksamhet

skyddas av den i formell mening sekulära staten. Religiösa samfund måste vara registrerade hos syriska myndigheter.

En person kan konvertera till islam men inte tvärtom. Missionerande verksamhet är inte förbjuden i lag men uppskattas inte av myndigheterna. Jehovas Vittnen är förbjudna sedan 1964 och betraktas som en sionistisk organisation. Fredagsbönerna övervakas i regel av säkerhetstjänsten. Inom ramen för kampen mot terrorism har regimen under senare år ökat kontrollen över finansieringen av religiösa välgörenhetsorganisationer och utbildningssäten. Åtskilliga mål som rör personer som anses ha en wahabitisk/salafistisk/islamistisk profil och anklagas för till exempel innehav av olika religiösa texter och att sprida falsk information, behandlas regelbundet i domstolar.

Personer som tillhör Syriens religiösa minoriteter har generellt möjlighet att utöva sin religion. Yezidier erkänns inte utan registreras som muslimer. Möjlighet att registrera sig som ateist finns inte. Religionsfriheten inskränks också av den allmänna bristen på yttrandefrihet. I praktiken kan det vara svårt att fritt välja en annan religion än sina föräldrars eller att gifta sig med en person med en annan religionstillhörighet.

Isil/Daesh tog under februari 2016 på sig en serie bombattentat i Damaskus riktade mot religiösa platser, inklusive moskéer, som frekventeras av företrädesvis shiiter. Enligt medierapporter dödades 109 och 235 skadades vid attentaten. I juli 2016 tog Isil/Daesh även på sig ansvaret för en serie bilbomber och självmordsattentat i kuststaden Latakia med det uttalade målet att slå mot alawiter. Vid dessa attacker dödades över 145 personer enligt organisationen Syrian Observatory for Human Rights.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Syrien har ratificerat samtliga åtta centrala ILO-konventioner.

Diskriminering i arbetslivet är ett mindre problem i Syrien. Palestinier och kurder (med undantag för statslösa kurder) liksom andra religiösa och etniska grupper hävdar sig väl på arbetsmarknaden och har i princip samma rättigheter som syrier.

Många arbetstillfällen har gått förlorade i krisens spår. Ekonomiska bedömare beräknar att arbetslösheten kan vara uppemot 50–60 procent, officiella siffror är lägre. Aktuella siffror på kvinnors deltagande på arbetsmarknaden saknas men är betydligt lägre för män. Lagen föreskriver samma lön för kvinnor och män, men det är inte känt i vilken utsträckning detta respekteras i praktiken.

Rätten att bilda fackföreningar garanteras i konstitutionen. I praktiken kan inte arbetstagare organisera sig i till staten oberoende fackföreningar. Alla fackföreningar måste tillhöra det enda centrala förbundet Allmänna fackföreningsfederationen. Denna domineras i sin tur av det statsbärande Baathpartiet. Lagen förbjuder inte strejker, men strejkrätten begränsas i praktiken av inskränkningar i mötesfrihet.

Barn över 15 år får utföra hälsovådligt arbete.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Effekterna av konflikten har varit särskilt märkbara inom sjukvården, där tillhandahållandet grundläggande hälso- och sjukvårdstjänster försvårats eller avbrutits helt. Parallellt har bland annat infektionssjukdomar, akut undernäring, trauma, livshotande kroniska sjukdomar och psykisk ohälsa ökat till följd av konflikten. Mödra- och förlossningsvård är mycket eftersatt.

Avsiktliga angrepp mot sjukhus och medicinsk personal, systematisk förstörelse av sjukvårdsinrättningar av regimstyrkor liksom avsaknad och förvägran av medicinsk utrustning och läkemedel, har haft en allvarlig inverkan på tillgång till vård. Uppgifter från Världshälsoorganisationen (WHO) från slutet av år 2015 anger att uppskattningsvis 57 procent av landet sjukvårdsinrättningar och 51 procent av de offentliga vårdcentralerna stängts helt eller delvis. Under första halvåret 2016 dokumenterade organisationen över 113 attacker mot sjukvårdsinrättningar. Antalet tillgänglig vårdpersonal har idag sjunkit till 45 procent av nivåerna före krisen. Lokal produktion av läkemedel har minskat med 70 procent. Situationen är särskilt oroande för havande kvinnor, personer med funktionshinder eller kroniska sjukdomar, äldre och barn.

Vid slutet av år 2015 uppskattade FN att 11,5 procent av befolkningen hade dödats eller skadats till följd av konflikten. Mödradödlighet har ökat med 31 procent de senaste åren (från 52 per 100 000 födselar år 2011 till 68 år 2015).

Barnadödlighet har minskat från 12,8 per 1000 födselar till 11,1 under samma period.

Rätten till utbildning

Konstitutionen anger att staten bör tillhandahålla utbildning. Som en följd av konflikten har syriska barns utbildningsmöjligheter lidit kraftigt vilket särskilt drabbar flickor, bland annat för att de riskerar utsättas för sexuellt våld i och på väg till skolan. Sedan år 2011 har barns skolgång sjunkit mer än 50 procent, enligt uppgifter från FN:s barnfond (Unicef). För närvarande går över två miljoner barn inte i skolan och fler än 50 000 lärare har lämnat sina tjänster. Närmare en av fyra skolor i landet är inte längre i bruk. Medan vissa skolor utgjort måltavlor för militära angrepp eller används för militära ändamål, har andra omvandlats till härbärgen för internflyktingar. Den utbildning som tillhandahålls i fungerande skolor når ofta inte upp till den standard som fanns före konfliktens utbrott, delvis på grund av överfulla klasser, men även som en konsekvens av barnens försämrade inlärningsförmåga på grund av det trauma och våld de bevittnat. Ett ökande antal barn tvingas att arbeta för att ersätta föräldrar som familjeförsörjare.

Som en följd av konflikten har ett stort antal ungdomar förlorat möjligheten att fortsätta med högre utbildning. Även den geografiska uppdelningen av landet hindrar många ungdomars tillgång till institutioner för högre utbildning. Bristen på offentliga utbildningsregister gör det svårt för flyktingar och internflyktingar att fortsätta sina studier på nya bostadsorter. Begränsad tillgång till utbildning har inte bara enorma konsekvenser för en hel generation syrier förlusten av humankapital kommer också att ha en negativ inverkan på ekonomin och kommer att påverka framtidsutsikterna för landet. Unicef har uppskattat att den totala ekonomiska förlusten på grund av bortfallet av studenter på grund- och gymnasienivå utgör nära 11 miljarder US dollar.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Konflikten har haft en påtagligt negativ inverkan på den syriska ekonomin och stora delar av befolkningens levnadsstandard. För närvarande lever närmare 80 procent av befolkningen under fattigdomsgränsen. Enligt FN:s siffror är närmare 13,5 miljoner människor i behov av humanitärt bistånd. Bistånd för att möta grundläggande behov är inte tillgängligt för alla syrier på grund av att regimen begränsar humanitära aktörers tillträde till behövande. 2016 levde närmare en miljon personer i områden som belägrades av

regimstyrkor. Ytterligare fyra miljoner lever i områden som är svåråtkomliga. Till båda dessa typer av områden, som kontrolleras av oppositionsgrupper, begränsar regimen det humanitära tillträdet. Områden under belägring av regimen har också lidit vattenbrist till följd av avsiktlig avstängning, förstörelse och uteblivet underhåll. I vissa belägrade områden har humanitära aktörer förhindrats från att borra brunnar. I regimkontrollerade områden har liknande tillstånd givits. Representanter för FN, EU och en rad andra organisationer och länder, däribland Sverige, har återkommande framhållit att belägring och svält som ett led i en militär taktik är ett brott mot den internationella humanitära rätten.

Den pågående krisen har förvärrat den ekonomiska situationen för redan svaga grupper. Det förekommer stora geografiska och sociala variationer i medellivslängd, läskunnighet och inkomst. Förhållandena för befolkningen i de fattigare delarna av landet blir allt svårare. De nordöstra delarna av landet uppvisar sämre resultat för nästan samtliga socioekonomiska indikatorer. I de södra delarna av landet där det finns många städer och tätorter är fattigdom ovanlig, medan kustregionen och de mellersta delarna av landet har medelhög fattighedsnivå.

Syrien placerade sig under 2015 på plats 134 i UNDP:s index över mänsklig utveckling (HDI). Trenden sedan konfliktens utbrott har varit negativ. År 2011 placerade sig landet på 116:e plats.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Trots att konstitutionen slår fast jämställdhet mellan män och kvinnor finns det lagstiftning som verkar diskriminera mot kvinnor, framför allt familjelagstiftningen, men även vissa lagrum i den straffrättsliga lagstiftningen och medborgarlagstiftningen. Detta gäller främst medborgarskap (inte möjligt för kvinnor att ge sina barn sin nationalitet), äktenskap, månggifte, förmyndarskap, skilsmässa, vårdnaden om barn, våldtäkt, äktenskapsbrott, hedersrelaterade brott, preventivmedel och abort. Kvinnan är, i utbyte mot att bli försörjd, skyldig att åtlyda sin make.

Religiösa domstolar beslutar i familjerättsliga frågor, som följer religions-tillhörighet vad gäller äktenskap och skilsmässa. I övriga familjerättsliga frågor, till exempel vårdnad av barn, arv och adoption, gäller shariah för alla,

även icke-muslimer, eftersom det ses som en angelägenhet för den allmänna ordningen. Om en kvinna gifter om sig förlorar hon enligt shariah vårdnaden om barnen till sin mor eller, om barnen har uppnått en viss ålder, till sin före detta make. Det finns även begränsningar i mödrars vårdnadsrätt fram till denna ålder och de kan inte utan faderns medgivande besluta i frågor som rör barnet, till exempel i fråga om resor och bostad. En far kan begära reseförbud för ogifta döttrar och en make kan på samma sätt begära reseförbud för sin hustru. Kvinnor som reser utanför Syrien med sina barn, måste be om faderns tillstånd, eller i hans frånvaro tillstånd från annan manlig släkting på fädernet.

Det är svårare för kvinnor än för män att ta ut skilsmässa, dels på grund av striktare regler för kvinnor, dels på grund av att det inte finns några krav på maken att betala underhåll och dela egendom som införskafts under äktenskapet. Däremot måste mannen betala en med kvinnans föräldrar överenskommen summa i form av hemgift, där hälften går till kvinnan vid eventuell skilsmässa. Arvsrätten tolkas så att kvinnor endast ärver hälften jämfört med män. Ett skäl till detta uppges vara att män har ett livslångt försörjningsansvar för föräldrar och ogifta systrar. Giftna män har även försörjningsplikt gentemot hustrur och barn. Månggifte är tillåtet för muslimska män och förekommer i begränsad utsträckning, främst på landsbygden. Lagstiftningen ger kvinnor samma rätt som män att äga och bruka mark, men i praktiken kan kvinnors handlingsfrihet begränsas av traditionella och patriarkala konventioner också på denna punkt.

Kvinnors delaktighet i det offentliga livet skiljer sig åt mellan stad och landsbygd liksom mellan olika samhällsgrupper. Kvinnors situation präglas av djupt rotade sociala koder och patriarkala mönster som också styr deras möjlighet att välja när det gäller äktenskap, karriär och familjeplanering. Kvinnors deltagande på arbetsmarknaden är lågt jämfört med mäns. Ett betydande antal kvinnor arbetar i den informella sektorn, där kontroll och socialt skydd saknas. Syriska kvinnor deltar i det politiska, rättsliga, akademiska och offentliga livet liksom i affärlivet, men i begränsad omfattning. Kvinnors andel i parlamentet uppgår till cirka 13 procent.

Våld inom familjen faller under strafflagens allmänna paragraf om misshandel. Våldtäkt inom äktenskapet är dock uttryckligen undantagen från strafflagens paragraf om våldtäkt. Skamproblematiken gör att våldtäkter sällan anmäls. Otrohet definieras som ett brott både för kvinnor och för

män. Kvinnors otrohet kan dock ge dubbelt så långt straff (upp till två års fängelse) som mäns och kräver betydligt lägre bevisnivå för fällande dom.

Kvinnors deltagande i upproret i Syrien har inte varit lika synligt som mäns, men de har spelat en viktig roll när det gäller att organisera och stödja demonstrationerna. Kvinnliga människorättsförsvarare har stått i frontlinjen vad gäller att avslöja brotten mot de mänskliga rättigheterna. De har utsatts för godtyckliga gripanden, tortyr och misshandel. I dag lever många av dessa kvinnor gömda. Andra har tvingats fly landet.

Rapporter fanns under året om flera fall av ökade restriktioner för kvinnors rörelsefrihet, systematiska sexuella övergrepp, däribland förekomsten av det för Syrien tidigare okända bruket av kvinnlig könsstympning samt förslavning av kvinnor.

I dagsläget efterlevs inte de rättsliga instrument som skyddar kvinnor. Det könsrelaterade våldet mot kvinnor och flickor sprider sig i landet.

I områden under Isils/Daesh kontroll förekommer omfattande övergrepp mot kvinnor och flickor. Vittnesmålen om våldtäkt, mord och sexuell förslavning av kvinnor och barn ur olika minoriteter, inte minst jezidier av vilka många kidnappats i Irak och tagits till Syrien, fortsatte att rapporteras av lokala och internationella organisationer under året. FN:s oberoende undersökningskommission rapporterade också om tvångsgifte av sunnitiska kvinnor i dessa områden.

Barnets rättigheter

Konflikten fortsatte att försvåra möjligheten för barn att gå i skolan. FN uppskattar att en av fyra skolor inte kunde användas eftersom de hade förstörts, användes som logi för internflyktingar eller för militära ändamål. Det uppskattas att över två miljoner skolbarn i Syrien i åldrarna fem till 17 går inte längre går i skolan. Samhälleliga krav innebar att tidiga äktenskap och barnafödande fortsätter att inskränka på flickors utbildning, särskilt på landsbygden, där avhopp bland kvinnliga studenter förblir högt.

Landet saknar lagar som skyddar barn från övergrepp. FN:s oberoende utredningskommission för Syrien dokumenterade under 2015 sexuella övergrepp, tortyr, frihetsberövande och dödande av barn av regimstyrkor.

Human Rights Watch (HRW) rapporterade om fall där lärare och rektorer vid statliga skolor förhörde, och i vissa fall misshandlade, studenter som uttryckt till regimen kritiska åsikter. FN och Human Rights Watch rapporterade att väpnade parter i konflikten, däribland regimstyrkor, använde barn som mänskliga sköldar.

Minimiålder för att ingå äktenskap är 17 år för kvinnor och 18 år för män. Under särskilda omständigheter, och med godkännande av fader eller farfader, kan åldern sänkas till 13 år för kvinnor och 15 år för män. Även om tidiga äktenskap minskat avsevärt under de senaste decennierna rapporterar civilsamhällesorganisationer att tidiga äktenskap, särskilt bland flickor, tilltagit bland syriska internflyktingar. Våldtäkt mot barn under 15 år är straffbart med upp till 21 års fängelse. Det fanns inga rapporter om åtal för våldtäkt mot barn under det gångna året.

Civilsamhällesorganisationer anger att sexuellt utnyttjande av flickor under 15 års ålder förblir utbrett. Bland flyktingbefolkningen finns rapporter om att familjer prostituerar unga kvinnor och flickor på grund av ekonomisk desperation och gifts bort. Det finns också rapporter om att kommunala tjänstemän och hjälparbetare sexuellt utnyttjar kvinnor och flickor i flyktingläger.

Minimiåldern för barnarbete är 15 år. Enligt officiella källor uppskattas 18 procent av arbetsstyrkan utgöras av barn i åldern 10–17 år. Värnpliktsåldern är 18 år. Värnplikten är obligatorisk för män och frivillig för kvinnor. Det finns ingen tillförlitlig statistik över barns deltagande i den väpnade konflikten. Det uppskattas att ett stort antal barn rekryterats till väpnad verksamhet.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Liksom tidigare år försvårar statliga myndigheter aktivt nationella och etniska minoriteter från att utföra traditionella, religiösa och kulturella aktiviteter.

Kurderna är den största icke-arabiska minoritetsgruppen i landet och utgör ungefär tio till femton procent av befolkningen. Kurderna är i stor utsträckning en integrerad del av det syriska samhället men deras minoritetsrättigheter erkänns inte fullt ut. Kurdiska språket är till exempel förbjudet vid undervisning.

Ungefär 200 000–300 000 kurder är statslösa efter en arabiseringskampanj i norra delen av landet på 1960-talet, då runt 120 000 kurder framtogs sitt syriska medborgarskap. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har uttryckt oro över att statslösa kurder fortfarande inte kan folkbokföras och att de utsätts för diskriminering.

De statslösa kurderna saknar en rad rättigheter som syriska medborgare, inklusive flertalet kurder, har. I enlighet med syrisk medborgarlagstiftning går statslösheten i arv på faderns sida. De statslösa kurderna betecknas idag av de syriska myndigheterna som antingen ”utlänningar” eller ”utan id-handlingar”. Framförallt de senare saknar en rad rättigheter, till exempel möjligheten att få pass, tillgång till högre utbildning, rätten att äga fast egendom, rätten att bedriva näringsverksamhet eller rätten att ingå äktenskap och därmed få möjlighet att registrera sina barn.

Under 2011 gavs syriskt medborgarskap till den del av den kurdiska befolkningen som tidigare varit registrerad som ”utlänning” i Hasake i landets nordöstra del. Vissa kulturella restriktioner har också upphävts.

De många religiösa minoriteterna i Syrien har rätt att utöva sin religion. För de mycket få judar som finns kvar i Syrien finns det vissa restriktioner för att delta i det politiska livet. Arabiska är det officiella språket i statliga skolor, men undervisning tillåts i så kallade liturgiska språk som arameiska, armeniska och hebreiska.

FN:s särskilda rapportör för internflyktingar har under året uttryckt oro över att vissa grupper, framförallt sunniter, hindrats från att återvända eller att flytta till regimkontrollerade områden.

Trots den alawitiska gruppens annars privilegierade status förekommer uppgifter om godtyckliga gripanden och tortyr av alawitiska oppositionsaktivister. Den alawitiska gruppen, liksom shiiter, blev även i år föremål för brott utförda av extremistiska grupper.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Syrisk lagstiftning har ingen uttrycklig hänvisning till sexuell läggning, men ”onaturligt sexuellt umgänge” är förbjudet i lag och kan straffas med upp till tre års fängelse. Det fanns inga uppgifter om åtal enligt lagen under året.

Enligt civilsamhällesorganisationer förekommer att statliga myndigheter griper hbtq- personer på grunder såsom ”smädelse av sociala värden”.

Människorättsaktivister rapporterar om öppen diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet i alla delar av samhället. Lokala medier rapporterar om en rad fall där anklagelser om homosexualitet används som en förevändning för kvarhållande, gripande och tortyr av civila. Antalet fall är svårt att avgöra eftersom myndigheter sällan rapporterade motiv för gripanden. Socialt stigma förhindrar många offer för sådana övergrepp från att tala öppet, även om anklagelser är falska.

Isil/Daesh avrättade minst 25 män anklagade för homosexualitet under det gångna året, enligt organisationen Syrian Observatory for Human Rights.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Den syriska konflikten har utlöst en av de största humanitära kriserna de senaste årtiondena. Sedan konfliktens utbrott har mer än 11 miljoner människor fördrivits. Närmare 6,6 miljoner personer är idag internflyktingar i landet. Enligt FN:s särskilde rapportör för internflyktingar löper vissa internflyktinggrupper större risk för att utsättas för våld och kränkningar. Särskilt utsatta grupper utgörs av barn, kvinnor och flickor, äldre, personer med funktionshinder och minoriteter, däribland palestinska flyktingar. Bland de problem som internflyktingar möter finns förlusten av olika former av civil dokumentation som påverkar rörelsefrihet, arbete, civilstånd. Det finns rapporter om att internflyktingar löper risker när de passerar vägsräddningar från områden som kontrolleras av icke-statliga väpnade grupper till regimkontrollerade områden. FN:s specialrapportör vittnar också om en ökning av sexuellt och könsrelaterat våld mot kvinnor och flickor till följd av fördrivning, familjeuppbrott och sammanbrott av sociala skyddsstrukturer.

Runt 470 000 palestinska flyktingar (från 1948 och 1967) är registrerade hos FN:s hjälporganisation för palestinska flyktingar, UNRWA, i Syrien.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Syrisk lagstiftning skyddar personer med funktionsnedsättning från diskriminering och strävar efter att de ska integreras på arbetsmarknaden. För alla företag som har fler än 50 anställda måste minst två procent av de anställda vara personer med funktionsnedsättning. I praktiken skapar dock sociala mönster en svåröverkomlig segregering. Personer med

funktionsnedsättning göms ofta undan. Offentliga miljöer och kommunikationer är inte anpassade för personer med funktionsnedsättning, vilket ytterligare bidrar till isoleringen. Barn med funktionsnedsättning har begränsad tillgång till utbildning.

Internflyktingar med funktionsnedsättning tillhör en av de särskilt sårbara grupper som drabbats svårast av den pågående konflikten.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1969. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1969. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)* ratificerades år 1969.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 2003. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)*, ratificerades år 2004. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr har inte ratificerats.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1993. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter och det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2003.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2009.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* och det tillhörande protokollet har inte ratificerats.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* har signerats 2000.

Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna, *Arab Charter for Human Rights*, ratificerades år 2007.

Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer:

Sverige arbetar brett inom Rådet för mänskliga rättigheter och FN:s tredje utskott, med att stärka respekten för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Syrien. Den svenska regeringen antog i slutet av 2015 en femårig biståndsstrategi för Syrienkrisen. Ett av strategins huvudmål är stärkt demokrati och jämställdhet samt ökad respekt för mänskliga rättigheter.

I ljuset av den syriska regimens brott mot de mänskliga rättigheterna har EU:s medlemsstater och ett flertal andra länder beslutat att införa en rad sanktioner riktade mot regimen och mot personer och företag som är kopplade till regimen och repressionen. Sanktionerna har under året successivt utökats i takt med att repressionen fortgått.